

(המשך מעמוד 9)

ראשונה בשדה היתה שולמית אלוני, שהקימה את רשימתה לפני המלחמה, ושוכחה במפתיע מן ההפקר שנוצר בעיקבותיה. במשך קדמה ניסתה לרכב על גלי המחאה והכמיהה למישור חדש. אבל שאיפותיה האישיות לא התאימו לכיוון זה. חיש מהר התברגה לתוך המישור הקיים, הכניסה את הישגיה החירות שלה לקופתה המישורית של המיסוד, וכתה בכהונת שרה.

ניסיון מסוג אחר יזם אמנון רובינשטיין, פרו-פסור-לימפטיים, עיתונאי שוחר-רפורמות ומנחה ויכוחים בטלוויזיה. הוא ביקש להקים את האגף הפוליטי של תנועת-המחאה, יצר גוף מיפגתי וקרא אותו על שם הכמיהה הכללית של הרגע: "שינוי". הוא מצא הד בין פרופסורים באוניברסיטאות וסביבתם המיידית.

אולם אהרי הצעד הראשון נעצר רובינשטיין כמו אזוני. הוא לא העז להתמודד עם הבעיות האמיתיות והיסודיות שנחשפו במלחמה. הוא נרתע מהקמת גוף פוליטי חדש באמת, שיכריז מוחלמה על המיסוד הקיים ויחתר לשינוי שני במש.

תוך שבועות מעטים התחברו "זכויות האזרח" של אלוני וה"שינוי" של רובינשטיין באמץ משותף להשיג את אחת המטרות העלובות ביותר שניתן להעלות על הדעת בוירה הציבורית בישראל: השתלבות במפלגת ל"ע, מיפגת-מיסוד קטנה, זקנה, עייפה וקונפורמיסטית, שהיא שותפה בכל ליבה ואבריה לשחיתות היסודית של המיסוד הקיים.

נדמה שעוד לפני שקמו תנועות השינוי על רגליהן, הן התעייפו, נכספו לכיבודים וזהנאות של המישור הקיים, והשתדלו להתברג בתוכו.

שלום וביזיון

אחרי התמוטטות המחאה והפיכת השינוי למליצה אופנתית ריקה, קמה התיקויה להקים לפחות מתנה שלום מאוחד ויעיל. כמה אישים הקדישו את מיטב מרצם למשימה זו. והעלו חרס ביויהם. המאמץ מת עוד לפני שהעז להתגלות לעיני הציבור.

במקום "תנועת שלום" נותר אוסף רבגוני של קבר צות, תנועות ופגלי-מיפלגות, שלא הצליחו להתגבר על מריבותיהם ההדדיות, להתעלות מעל לאינטרסים קט נוניים ועלובים.

לשע קלה, אחרי המלחמה, עלה כוכבו של לובה אליאב במיפלגת-העבודה, אך כעבור ימים מעטים בילבד ותר מבודד לחלוטין, כמו איש-השנה תשל"א יצחק בן-אחרון, כשהוא אינו מעז לתת יד למישהו שמתחוק למיסוד, ודבק בשארית כוחותיו בהשתייכותו המיסודית. במצב דומה נמצאו שאר האנשים והפגלים של מחנה השלום, בתוך המיפלגות השונות, שהשפעתם בתוך מיפגותיהם היתה אפסית, אך שעצם הרעיון של שותפות עם כוחות שמתחוק למיסוד מילאה אותם בחללה. השתייכות למיפלגה היתה חשובה להם יותר מהמטרה בה דגלו.

המיבחן הגרודי לכך אלה בא באחד מימי השיא של השנה: ההתנחלות ההמונית של שוחרי ארץ-ישראל-השנייה בשומרון. מוד התי קוממות המונית זו, שגבלה בניסיון לחולל הפיכה, עמד כל המחנה הפרוגרסיבי הסריאונים, אבול תפכוכים ואחוז שינאות הדדיות. שום פעודה נגדית לא היתה אפשרית.

איש מכל השייכים למחנה זה אף לא התקרב לתואר איש-השנה של תשל"ד.

המילכוד של הליכוד

מזרה עוד יותר היתה ההתרחשות בגוש הגדול שקם בשנה שעברה בקצה השני של הזירה, פרי המיבצע המדיני אשר הנחיל לאריק שרון את תואר איש-השנה תשל"ג.

הליכוד הימני הגיע בבחירות עד לסף השילטון. אילו זכה בכמה מנדאטים נוספים, יכול היה להרכיב קואליציה ימנית-דתית. אילו היה משה דיין מעוניין בכך, יכלה קואליציה כזאת לקום כבר בינואר 1974.

גם באופוזיציה היה הימין החדש מעצמה מיפלגתית, בעלת יכולת פוטנציאלית רבה, מועמדת לשילטון אחרי סיבובי-בחירות נוסף.

אולם כמחוק תשל"ד נתגלו בו בקיעים לאורכו וזרחובו, סימנים של תיסבול ומרידות.

מה קרה? הסיבות השיטחיות היו אישיות. בשק של הליכוד נלכדו חתולים רבים, שהיו מוכנים לטרוף זה את זה. אריק שרון עצמו התקוטט במהרה עם רוב עמיתיו. התאוות האישיים של שמואל תמיר התנגשו עם צורכי הגוש. האינטרסים הכלכליים הכבדים, המקובצים במיפגה הליברלית, שאפו אל קערת השילטון, ולא רצו להתמיד באופוזיציה. מנחם בגין נראה לרבים כמיכושל בדרך הפיכת הליכוד למיפלגת-מיסוד קואליציונית, אך בלי בגין לא יכול היה הליכוד למשוך את מאות אלפי בני שכונות-העוני, שעליהם מבוסס כוחו. במקומות שונים נוצרו מוקדי-כוח עצמאיים, בהנהגת ראשי-ערים חדשים, שהוכיחו יכולת לייד הקלפי העירונית, כמו שלמה

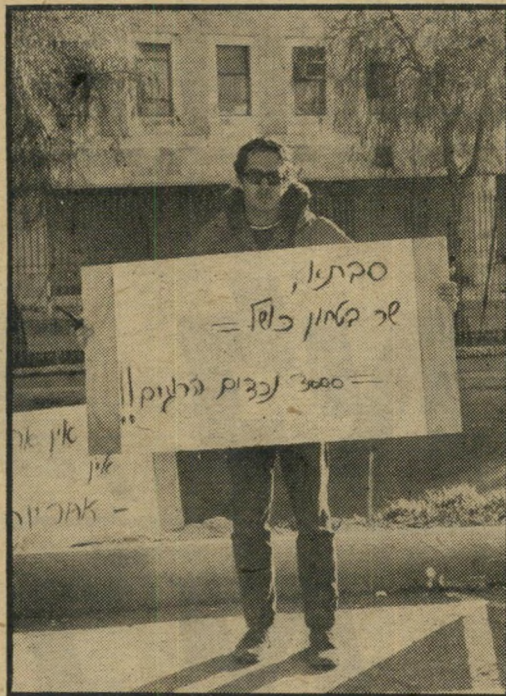
(ציצ"י) להם בתל-אביב, ואלה לא קיבלו את מרות צמרת הליכוד.

אך הסיבות היותר-עמוקות להתרופפות החישוקים של הליכוד היו נעוצות במציאות החדשה שנוצרה בעיקבות המלחמה. הדוקטרינה היסודית של הליכוד — ארץ-יש-אל השלמה — נראתה פחות ופחות מציאותית, גם בעיני חלק ניכר מן המתנה הימני. היה ברור שהיא מוכרחה להוביל להתנגשות חזיתית עם ארצות-הברית, ולמצדה חדשה. זה לא הרתיע את המוני ישראל השנייה, המרכיב האחד של הימין החדש, אך העביר חלחלה בעצמות השיכבות האמידות של ישראל הראשונה והראשונה-אכסטרה, המהוות את המרכיב השני.

בניגוד לשנה הקודמת, שום איש מאנשי הימין לא יכול היה להיות איש-השנה של תשל"ד.

ויסקי בוושינגטון

האיש שנשר מהנהגת הימין, עזר וייצמן, אמן ההגדרות הודוניות הקולעות, אמר על המצב שלאחר

האיש שהפיל: אשכנזי מפגין

האיש שהופל: דיין מצטדק

המלחמה: "כדי להצליח עכשיו, דרושה רק תכונה אחת: העובדה ששתית ויסקי בווינגטון ביום-הכיפורים."

כוונתו היתה לשני אישים: הרמטכ"ל החדש, מרדכי (מוטה) גור, שהיה ניספח צבאי בארצות-הברית כשפרצה המלחמה, ויצחק רבין, שכיהן לפני כן כשרגירי ישראל בבירה האמריקאית.

ההגדרה היתה, כמובן, מוגזמת. היו לשני אישים אלה תכונות רבות נוספות, שבגללן זכו בתפקידיהם. אך היה בה גם גרעין חשוב של אמת. הם

יבנו לזכות בתפקידיהם הרמים תודות לעובדה שזא היו קשורים, היהודעת הציבור, כ"מחלד."

בראש-השנה תשל"ד היה עתידו הפוליטי של רבין לוטה ערפל סמיך. רק בקושי הצליח להיכנס לרשימת-המועמדים של המערך. חסידיו האופטימיים ביותר קיוו, לכל היותר, שייכלל בממשלה הבאה בתפקיד צוער, יהווה בה מעין מהדורה שנייה של חיים כריזב. אפילו סיכויו של אחרון יריב נראו ורודים יותר.

מה שקרה לאחר-מכן היה, במידה רבה מאוד, פרי המיקרה הפוליטי הכימעט-עיוור. במשבר הגדול של המח"דל והמחאה נבלעו גולדה מאיר ומשה דיין, אחרי שהקימו ממשלה חדשה, מועמדים חדשים צפו ויורדו, זרמיים תתי-מימיים חסרי-שליטה סילטלו את הספינה אנה ואנה, ולבסוף נפל הפור על רבין. לאפתעתו הגמורה, הוא מצא את עצמו בתפקיד ראש-הממשלה החמישי של ישראל.

באותו רגע יכול היה יצחק רבין להפוך בנקא איש-השנה תשל"ד.

הכל היה מוכן. העם ראה בו את ציג הדור הצברי החדש שתפס את השילטון. אחרי סילוק המישורת המיני-רחאירופית הזקנה, הוא ציפה למעשים גדולים, לשינויים מפלגיים, לסיגנון חדש.

רבים קיוו שרבין יכריז מייד על עצמאותו, יחולל תוך כמה שבועות רפורמות מפליגות בסידור-השילטון ובמיבנה-המימשל, יציב את עצמו בראש ניבחרת לאומית מרשימה, ויכריז על בחירות חדשות שיתנו לו מנדאט חדש משלו. רבין לא עשה אף אחד מהדברים האלה.

הוא הרכיב ממשלה שהיתה רחוקה מאוד מלהיות נבחרת של אנשי מחשבה ומעשה. אף שרבו בה השרים החדשים, וגם רוב הותיקים שנשארו בה החליפו את תיקיהם, היה זה בסך הכל אוסף בלתי-מרשים של עסקני מיפלגות. שום רפורמה מרשימה לא בוצעה.

לרבין היו כמה סיבות טובות לנהוג בזהירות. הוא חש שגולדה מאיר, משה דיין, אבא אבן ופינחס ספיר, שהורחקו מן הממשלה, מציצים מעל לתפיו ומוכנים להפילו ברגע שימערך. הוא פחד מפני בחירות חדשות. הרוב הפרלמנטרי שלו היה זעום. האיום של קואליציה דיין-בגין-דתיים לא מש מן האופק.

פירסום "מיסמך-וייצמן" על מצבו הנפשי ערב מיל-חמת ששת-הימים, והפירסומים על השכר האגדי שגבה עבור הרצאות באמריקה בשעה שכיהן שם כשגריר, העיבו על ימיו הראשונים.

אולי בגלל סיבות אלה, אולי בגלל אופיו של רבין עצמו, לא פיתח ראש-הממשלה החדש תנופה גדולה. בעולתו לשיטון דיבר על "ממד" שלת המשך ושינוי. ההמשך כהן, אך השינוי כמעט לא ניכר.

לחן החלל הריק

בארצות-הברית נמדד נשיא חדש על פי פעלו כמשך "מאה הימים הראשונים". אין מצפים ממנו שיחולל ניסים בתקופה קצרה זו. אך מצפים ממנו שיגלה בה שלל של יוזמות חדשות, פרי ההשקפות והתוכניות שביטא במערכת-הבחירות.

מאה הימים הראשונים של יצחק רבין נסי-תיימו כשבוץ האחרון של תשל"ד.

הם לא איפשרו חריצת דין לזכות או לשבט. הם לא יכלו לזכותו בתואר איש-השנה של תשל"ד. המיבחן האמיתי של יצחק רבין צפון בנככי העתיד של שנת תשל"ה.

ממשלת רבין לא היתה ממשלה רעה. היא לא נפלה מקודמתה. ממשלת גולדה היתה אמנם עטורת הילה של כאריזמה, אך מאחרי זוהר כוזב זה היתה ממשלה של הת-אבנות המחשבה והתרופפות המעשה בכל התחומים. ממשלת רבין גילתה סימנים של התאוששות קלה, אם לא יותר מזה. היא ניגשה לבצע "מדיניות כלכלית חדשה", שהיתה כרוכה בסיכונים ובמעשים בלתי-פופולריים. פה ושם ניגשה לפעולה נמרצת יותר.

אך בסך הכל לא נוצרה לממשלה זו תדמית ברורה. בשטחים הגורליים של הפער החברתי בישראל, השחיתות המתרחבת, האינפלציה הדהוררת, יחסי הדת-והמדינה, סדר-השילטון והחיים הפנים-מיפלגתיים, היא לא אמרה דברים חדשים, ולא עשתה מעשים חדשים.

חמור עוד יותר היה ריפיונה של ממשלה זו. המיגור הגורדי של החיים הלאומיים — בעיית המיזחמה והשקוב, השטחים המוחזקים וזהתה-נחלות, השאיה הפנסטינית ויחסייהחוקי.

אפשר היה לצפות מאיש חדש, בראש צוות חדש, שיפתח יוזמות מהפכניות חדשות בשטחים אלה, ויפרוץ מתוך מעגל-הקסמים המקולל שהביא על המדינה את אסון יום-הכיפורים. אך שום דבר כזה לא קרה. באחת הבעיות המכריעות — היחס לעם הפלסטיני — אישרה הממשלה אף להלכה את הקו הקודם של גולדה-דיין. בשאר הבעיות עשתה זאת למעשה. יגאל אלון במקום אבא אבן, ושימיעון פרס במקום משה דיין, חוללו אך שינויים מעטים.

הממשלה התפטרה מן האחריות לביצוע השינוי הגדול הדרוש. לא ראשה ולא אחד משריה יכול היה להיות איש-השנה.

לתוך הפירצה הזאת נכנס הגבר שהיה בלי כל ספק איש-השנה של תשל"ד: הנרי קיסינג'רי.